

FREDERIK HENDRIK HENDRIKS

DE SCHILDER VAN

WOLFHEZEN

GESCHETST

DOOR ZIJN LEERLING

J J CREMER

TWEEDE DRUK

ARNHEM
H B BREIJER
—
1885

FREDERIK HENDRIK HENDRIKS

DE SCHILDER VAN

WOLFHEZEN

GESCHETST

DOOR ZIJN LEERLING

J J CREMER

TWEEDE DRUK

ARNHEM
H B BREIJER
—
1865

Frederik Hendrik Hendriks

*De Schilder van Wolfhezen. Een reconstructie van
een kunstenaarsleven (1808-1865).*

De Leerling

J.J. Cremer. Deze presentatie is gebaseerd op een lofrede uit 1865. Het is geen objectieve biografie, maar een intiem eerbetoon, geschreven vanuit diepe vriendschap en respect.

De Meester

F.H. Hendriks. Een van de grote Nederlandse landschapsschilders van zijn tijd, een orthodox gelovige, en een leraar die leefde voor zijn kunst en zijn familie.

*‘Dat dit boekske meewerke tot het stichten van Hendriks’
beeld in veler harte...’ – J.J. Cremer.*

Het Uitzicht:

Gesloten luiken ter linkerzijde.
Het contrast: een donker atelier met de pracht van de Betuwe net buiten de deur.

De Wrijfsteen:

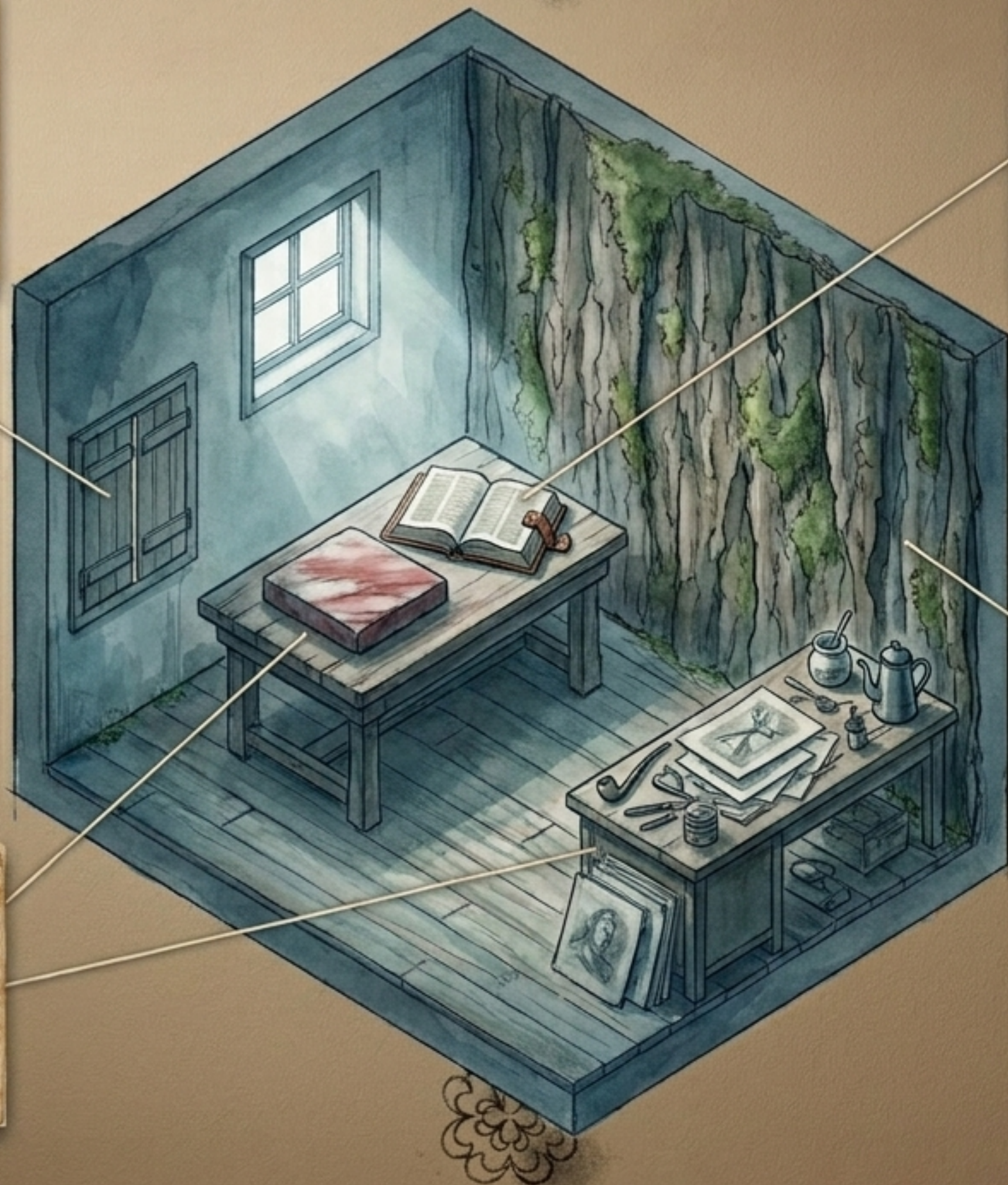
Een marmeren wrijfsteen, rood van het vermiljoen, met daarop een geopende Bijbel met koperen slot. Symbool voor Gods woord middenin het dagelijks leven.

Het Stilleven:

Een rommelige tafel met een lijmpot, een koffieketeltje, prenten, gereedschap en de pijp van de meester.

De Muur:

Geen dure draperieën, maar ruwe boombast met mos, verzameld uit de natuur.

Het Proces van de Meester: Zien in plaats van Kopiëren

1. Zien (Observeren)

Hendriks weigerde de natuur klakkeloos na te schetsen. Hij tuurde lang en scherp naar de omgeving, bestudeerde de speling van het licht en nam de vormen visueel in zich op.

2. Internaliseren (Reflecteren)

De natuur moest zich spiegelen in de ziel. Pas wanneer het beeld emotioneel en spiritueel was verwerkt, was het klaar voor het doek.

3. Creëren (Het Atelier)

Terug in zijn donkere studio in Oosterbeek bracht hij de herinnering en de essentie van het landschap over op het canvas, gestuurd door zijn geheugen en gevoel voor compositie.

De Ultieme Muze: Het Ongerepte Wolfhezen

Het Hout

Zware, grillige eiken zonder
eeuwenoude perfectie,
gecombineerd met de blonde
stammen van zilveren berken
en abelen.

Het Water

Een kleine, heldere beek,
kronkelend door de laagte,
weerkaatsend op blanke kiezels,
omrankt met wilde
kamperfoelie.

De Grond

Paarsbruine heidevelden
doorbroken door schitterend,
zilvergrauw zand. Dit zand was
Hendriks' visuele
handtekening.

De Bethume Controverse

De Stijl (Idealisme)

Hendriks gebruikte graag 'Bethume' (een bruine verf). Zijn werken kenden diepe wolkschaduwen, robuuste eiken, en een kalm, gedempt licht. Hij verkoos sfeer boven nieuwerwetsche groenen en mooie kleurtjes.

De Kritiek (Realisme)

Kopers vonden zijn werk soms te bruin of somber. De dik aangebrachte verf en vernis barstten soms. Realistische kopers eisten bovendien letterlijke details: 'Zorg dat de bergtoppen niet in de lucht smelten.'

Het oordeel van de Duitse criticus A. Kraus: 'De compositie is groots, de kleuren dienen niet om letterlijk te kopiëren, maar om de wederzijdse werking van de natuur natuurgetrouw weer te geven.'

De Kunstenaar is Geen Fotograaf

De Fotograaf

Registreert feitelijk. Legt vast wat er toevallig staat.
Is een slaaf van de letterlijke werkelijkheid.

De Kunstenaar

Vraagt: 'Wat is schoon?'
Plaatst bewust een onwaarschijnlijke rhabarberplant op zandgrond of een Gelderse abeel in een Noords berglandschap, simpelweg omdat het de compositie en de emotie dient.

Hendriks zag kunst als een vertaling van de natuurlijke schoonheid door de ziel van de schilder, niet als een topografisch verslag.

De Oosterbeeksche 'Fijne': Een Dualiteit

De Leerstellingheid (Het Dogma)

Hij was een strikte, orthodoxe Calvinist. Geloofde heilig in predestinatie, de noodzaak van wedergeboorte en sloot zich aan bij de Afgescheiden gemeente te Arnhem.

De Menselijkheid (De Praktijk)

Ondanks zijn strenge doctrine oordeelde hij nooit hard over anderen. Hij vermeed veroordeling, tolereerde afwijkende meningen met een zachte glimlach, en leidde bijbelstudies in zijn huis vol warmte voor timmerlieden en bakkers.

Hij bezat de striktheid van het dogma, maar weigerde de liefdeloosheid ervan toe te passen.

Pedagogiek van de Meester: Daden boven Woorden

In Amsterdam voerden schilders een felle discussie: 'Welk genre in de kunst is het moeilijkst?' De genre-schilder, de historie-schilder, en de zee-schilder eisten allen de kroon op. Een oude meester werd als scheidsrechter geroepen.

“Wat het moeilijkst is, weet ik niet. Maar wat het makkelijkst is: er een praatje over houden.”

Hendriks sprak weinig strenge woorden over het werk van zijn leerlingen. Hij eiste arbeid naar krachten, maar eiste van zichzelf het allermeest. Hij moedigde aan door zelf het goede voorbeeld te schilderen.

Het Breekpunt: Vrijheid versus Familie

De Hoogte (Oosterbeek)

Leven op het platteland, omringd door de natuur die hij liefhad. Totale artistieke vrijheid als onafhankelijk landschapschilder.

De realiteit: 8 dochters

(‘de stamhouder kwam nooit’).
Noodzaak voor betaald onderwijs en dure woonruimte.

De Laagte (Arnhem)

Neemt een zwaar onderbetaalde baan aan als tekenleraar in de stad. Avond aan avond leert hij stadsjongens neuzen en koppen tekenen naar gipsen modellen.

Een bewuste, pijnlijke opoffering van zijn artistieke paradijs voor de liefde voor zijn gezin.

De Horizon Verbreden (Met een Gelders Accent)

Noorwegen (1853)

Hij schilderde de machtige fjorden en bergen, maar zijn Noorse landschappen hadden een "Gelders accent". De wilde rotsen voerden de kleuren van de beek te Wolfhezen.

Zwitserland (De Rigi)

Op de top van de Rigi herleefde zijn kunstenaarsvuur volledig. De aanblik was zo prachtig, het was hem bijna onmogelijk te scheiden.

De natuur was overal immens, maar Hendriks vertaalde elke buitenlandse pracht naar het vocabulair van zijn eigen, intieme Gelderse palet.

De Ziekte: De Winter van 1865

Het Verval

Vijf maanden lang gekluisterd aan de ziekenstoel. Een geelbleek gelaat, holle ogen, en een fatale zwakte in de linkerzijde. Geen penseel meer aangeraakt sinds de herfst.

De Geest

Absolute kalmte en berusting. Hij klaagde nooit, genoot van het rumoer van zijn dochters om hem heen, en koesterde de ijdele hoop die zomer weer in de natuur te mogen schilderen.

Het Allerlaatst Vaarwel

‘Maar ge komt toch weerom, niet waar?’ – Hendriks
(hoopvol maar stervende)

De leerling wist dat dit de laatste keer was en verliet kort daarop de stad.

‘Vaarwel! God zij met u! Hij geve u het beste!’ - Besloten in
de laatste, lange handdruk tussen leraar en leerling.

Het Gedenkteken en de Erfenis

Granietblok & Klimop:
Symbool voor de
onverstoorbare natuur
en verbondenheid.

De Bijbel: In rein
wit marmer, met
met koperen slot.
Zijn onwankelbare
fundament.

Palet & Sluier:
Rustend tegen het
ruwe steen, symbool
voor de afgesloten
kunst.

‘Toen ik voor ‘t eerst te
Wolfhezen kwam, toen zei
ik: Zie, dat is Hendriks!’ –
Johannes Bosboom. (Zijn
naam werd synoniem
voor het landschap zelf).

Synthese: De Zegepraal des Geloofs

Oordeel een mens niet op zijn dogma, maar op zijn daden van liefde. Het leven van Frederik Hendrik Hendriks was zijn grootste meesterwerk.